

**Міжнародна науково-практична конференція
«ПРАВОВА ДОКТРИНА: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ»**

International Research Conference

**«LEGAL DOCTRINE: INTERNATIONAL EXPERIENCE
AND PRACTICAL IMPLEMENTATION IN UKRAINE»**

22 травня 2019 року

May 22, 2019

**Маріуполь 2019
Mariupol 2019**

Бакумов О. С.

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

У тезах висвітлено окремі аспекти нормативно-процесуальної складової інституту юридичної відповідальності держави в контексті в контексті конституційної реформи в сучасній Україні.

Ключові слова: юридична відповідальність держави, «процесуальність» інституту відповідальності держави.

Юридична відповідальність держави є неможливою без належної процесуальної основи свого функціонування. У цьому сенсі Конституція України містить основні, «базові» конструкції такого інституту.

«Процесуальність» інституту відповідальності держави має два виміри: позасудовий та власне судовий. Якщо позасудовий порядок передбачає подання адміністративної скарги, то судовий – звернення з позовом до адміністративного суду (судове оскарження) [1, с. 68].

Відомо, що ключовою «гарантією реалізації конституційного принципу відповідальності держави за свою діяльність перед людиною є право особи оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [2, с. 94]. У цьому сенсі концептуально важливою є реалізованість положень частин 1 та 2 ст. 55 Конституції України, згідно з якими права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [3].

Характерно також і те, що Конституційним Судом України ще в Рішенні від 25 листопада 1997 р. № 6-зп було сформульовано правову позицію, за якою удосконалення законодавства в контексті ст. 55 Конституції України має бути поступовою тенденцією, спрямованою на розширення судового захисту прав і свобод людини, зокрема судового контролю за правомірністю і обґрунтованістю рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень (п. 2 мотивувальної частини Рішення). Ця правова позиція кореспондується з положеннями ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. щодо права на ефективний засіб юридичного захисту за порушення, вчинені особами, які здійснюють свої офіційні повноваження. Реалізація права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності вказаних суб'єктів має також відповідати вимозі стосовно доступності правосуддя, про що зазначено у міжнародних правових документах – Загальній декларації прав людини 1948 р. (ст. 8), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р. (ст. 14), Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 29 листопада 1985 р. (п. 4) [4].

Фактичним проявом розширення можливостей щодо притягнення до юридичної відповідальності держави є створення адміністративних судів та запровадження

конституційної скарги, та їх закріплення в Конституції України у зв'язку з проведеною у 2016 р. судовою реформою.

Так, відповідно до частини 5 ст. 125 Конституції України, з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди [3]. При цьому завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом суперечок у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (частина 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України [5]).

Згідно з частиною 4 ст. 55 Конституції України кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та в порядку, визначеному законом [3].

Конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина 1 ст. 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» [6]). Відповідно до ст. 151 Конституції України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано [3].

Підсумовуючи необхідно зазначити, що безпосереднє закріплення в Конституції України адміністративного судочинства та інституту конституційної скарги суттєво розширили можливості оскарження протиправних дій органів державної влади та їхніх рішень. Фактично у такий спосіб конституціоналізовано та визначено незворотнім курс на утвердження в Україні адміністративної юстиції, яка, відповідно до свого призначення, покликана захищати права людини перед свавіллям органів державної влади, а так само інституту конституційної скарги як важливого елементу забезпечення конституційності і демократизму юридичної відповідальності держави [7, с. 26].

Крім того необхідно зазначити, що модернізація процесуальної основи інституту юридичної відповідальності держави в контексті конституційної реформи в сучасній Україні має відбуватися синхронно (і в часі, і змістовно) з іншими конституційно-правовими інститутами.

Список використаної літератури

1. Колпаков В. Адміністративне судочинство в предметі адміністративного права. *Захист прав людини в адміністративному судочинстві: сучасний стан і перспективи розвитку в Україні*: зб. матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю процесуальної діяльності адміністративних судів України (Київ, 1-2 жовт. 2015 р.) / за заг. ред. О. М. Нечитайла. Київ: Ваіте, 2015. С. 66-72.

2. Шостенко О. І. Адміністративна юстиція: світовий і український досвід у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2004. Вип. 10(2). С. 92-118.

3. Конституція України від 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України та конституційним поданням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236

Кримінально-процесуального кодексу України, статей 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті статті 55 Конституції України (справа про оскарження бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо заяв про злочини) від 4 грудня 2011 року № 19-рп/2011. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 1. С. 84.

5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 червня 2005 р. № 2747-IV (в ред. Закону від 3 березня 2017 р. № 2147-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 22.04.2018).

6. Про Конституційний Суд України: Закон від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.

7. Гультай М. Конституційна скарга як інститут демократії. *Віче*. 2012. № 14. С. 15-18.

O. Bakumov

ON ANY ASPECTS OF THE PROCESSUAL BASIS OF THE LEGAL INSTITUTE OF LEGAL LIABILITY OF THE STATE

The theses cover certain aspects of the normative-procedural component of the institution of legal responsibility of the state in the context in the context of constitutional reform in modern Ukraine.

Keywords: legal responsibility of the state, «procedural» of the institute of state responsibility.